

«آثار و فواید فردی اجتماعی نماز»

آنچه مسلم است نمازی که در اسلام اینقدر ارزشمند و با اهمیت است آثار و فواید زیادی هم از نظر فردی و هم از نظر اجتماعی دارد که ما در اینجا به چند مورد از این

فواید و آثار اشاره می کنیم:

الف - نماز حافظ تعادل در برابر خوبی و بدی است:

نماز عامل سازنده ای است که پایداری و مقاومت انسان را در فراز و نشیبهای زندگی حفظ می کند و نمازگزار در مقابل هر خیر و شر، خوبی و بدی، خویش را حفظ نموده و به هر بادی نمی لرزد. از این رو می بینیم خداوند در قرآن وقتی طبیعت دنیا پرست

انسان را تبیین می کند و خصوصیات آن را بیان می کند، بلافاصله نمازگزاران را از آن استثناء کرده و آنان را از این رذائل منزّه می داند.^۱

ب - نماز بهترین بازدارنده از فحشاء و منکر است:

«اقم الصلوه ان الصلاه تنهى عن الفحشاء و المنکر و لذكر الله اکبر»^۲ نماز را بپادار که نماز (انسان را) از کارهای زشت و ناپسند باز می دارد» طبیعت نماز به گونه ای است

که انسان را به یاد مبدأ و معاد می اندازد که این دو، بهترین ضامن اجرایی برای خودداری از کارهای زشت و ناپسند و انجام کارهای شایسته است، یعنی انسان وقتی به نماز می ایستد، تکبیر می گوید، خدا را از همه چیزی بالاتر و برتر می شمرد، به یاد نعمت های او افتاده حمد و سپاس او می گوید و او را به رحمانیت و رحیمیت می ستاید،

۱ - شاهد این سري آیاتي از سورة معراج است.

۲ - عنکبوت/۴۶

به یاد روز قیامت می افتد، اعتراف به بندگی او کرده و از او یاری می جوید، راه راست یعنی راهی را که پیامبران و صدیقین و شهیدان و صالحان رفته اند.^۳ طلب می کند و از راه آنانی که مورد خشم خدا واقع شده و گمراهند به خدا پناه می برد. (مضمون سوره حمد) بعد برای خدا «رکوع می کند و در برابر او پیشانی عبودیت بر خاک می نهد و غرق عظمت و بزرگی او می شود و خود برترینی و خودخواهی را فراموش می کند. آنگاه شهادت به یگانگی او می دهد و گواهی به رسالت پیامبر(ص) می دهد.

بر پیامبرش درود می فرستد و از خداوند در خواست می کند که او را در زمره بندگان صالح خود قرار دهد. مسلماً جنین انسانی که هر روز چند بار این مضامین را تکرار کند در قلب و روح او جنبشی بسوی حق و پاکی و جهشی بسوی تقوا پیدا می شود او از کارهای زشت دوری کند منتهی هر نمازی به همان اندازه که از شرایط کمال برخوردار باشد، تأثیر در این بازداشتن دارد. ممکن نیست کسی نماز بخواند و هیچ گونه تأثیری در او نبخشد، یعنی هر چند نمازش صوری باشد نهی از فحشاء و منکر، سلسله مراتب دارد.

ج - نماز عالی ترین عامل تزکیه و تهذیب نفس است:

نماز در میان عبادات دیگر در تزکیه انسان از جایگاه ویژه ای برخوردار است. نماز محور کننده ی گناهان است به دلیل آیه قرآن که می فرماید: «ان الحسنات یذهبن السیئات»^۱

«بدستی که نیکی ها، بدکاری ها را از بین می برد»

۳ - اشاره به آیه ۷۱ نساء

۱ - سوره هود/ ۱۱۴

د - نماز نمودی از وحدت و یگانگی، اُمّت بزرگ است:

زیرا مسلمانان در وقت معین رو به جهت و قبله واحد با تشریفات خاص در صفوفی منظم و یکپارچه، خداوند را پرستش می کنند تا بدین وسیله اتحاد و یگانگی خود را در قالب اُمّتی که با ریسمان عبادت همه را به یکدیگر پیوند زده و متحد ساخته، نشان دهند.

ه - نماز برترین وسیله استعانت و کمک خواهی است که از پیشگاه خداوند بوسیله آن استمداد می نماییم.

نماز وسیله ای است که انبیاء(ع) و اولیاء الهی در رفع هر مشکلی و دفع هر شرّی و دورماندن از هر دشمنی به آن متمسک می شدند چنانکه حضرت صادق(ع) می فرمایند: «هرگاه به شما غصّه ای از غصّه های دنیا روی آورد مانعی ندارد که وضو گرفته داخل مسجد شوید پس دو رکعت نماز بخوانید و دعا کنید و رسول خدا(ص) هرگاه غمگین می شدند به نماز پناه می بردند و علی(ع) هرگاه چیزی او را دلتنگ می کرد به نماز پناه می برد. آری نماز انسان را به قدرت لایزال الهی پیوند می دهد که همه مشکلات برای او سهل و آسان می شود همین احساس، سبب می شود که انسان در برابر حوادث، نیرومند و خونسرد باشد. انسان وقتی در برابر وقایع و حوادث سخت و مشکلات طاقت فرسا قرار می گیرد و نیروی خود را برای مقابله با آن ها ناتوان می بیند، نیاز به تکیه گاهی دارد که از هر جهت نامحدود و بی انتها باشد. نماز، او را با چنین مبدئی مربوط می سازد و با اتکاء به او می تواند با روحی مطمئن و آرام امواج سهمگین مشکلات را در هم بشکند و با یاد خدا و تقربّ به او به هدفی که می خواهد برسد.

«نماز و تشریفات»

در روایات اسلامی می خوانیم که امامان ما برای نماز لباس مخصوص داشتند، لباس شرف یابی به حضور خداوند به خصوص نماز عید و جمعه را با لباس مخصوص برگزار می کردند. در نماز باران سفارش شده که امام جماعت لباس خود را وارونه بپوشد تا نشانه تذلّل و خشوع بیشتری باشد. پارچه ای همانند حوله (هنگام نماز) بر دوش اندازد و این دستورها به ما نشان می دهد که حال نماز یک سری آداب و تشریفات مخصوص به خود دارد. نه تنها نماز بلکه هر امر مقدسی. موسی(ع) هم برای گرفتن آیات تورات نیز باید چهل شبانه روز مراسم و مناجات هایی در کوه طور داشته باشد. نماز یک پر از معنوی است که بدون آمادگی های همه جانبه امکان ندارد، تمام آداب و شرایط و احکام نماز را بتوان نشانه اهمیت آن دانست و آن را به یک آداب رسمی همراه با تشریفات ویژه تشبیه کرد امام رضا(ع) لباسی را که در آن یک میلیون رکعت نماز خوانده بودند به «دعبیل» شاعر انقلابی که بیست سال فراری دستگاه بنی عباس بود و در سن حدود ۹۰ سالگی بعد از نماز صبح شهید شد جایزه دادند و مردم شهرستان قم برای خریداری آن لباس پول ها دادند ولی «دعبیل» آن را نفروخت.

«نکات تربیتی نماز»

الف - نماز و طبیعت

نماز تنها یک توجه قلبی نیست، عملی است همراه با مردم و با بهره گیری از طبیعت: باید به آسمان نگاه کرد تا وقت نماز را شناخت، به ستارگان نگریست تا قبله را شناخت، به

آن توجه کرد تا پاک و مطلق و حلال و تمیز باشد، به خاک دقت کرد تا برای سجده و تیمم شرایط لازم را داشته باشد. عبادات الهی بدون طبیعت نمی شود. رسول اکرم(ص) سحرها به آسمان و ستارگان نگاه می کرد و فکر می کرد و می گفت: «ربنا ما خلقت هذا باطلا» پروردگارا اینها را بیهوده خلق نکردی بعد به نماز می ایستاد، فکر در طبیعت یکی از راههای خداشناسی است. سعدی می گوید: «هر نفسی که فرو می رود. ممد حیات است و چون برآید مفرح ذات، پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکری واجب» آری اگر نفس فرو نرود زندگی نداریم، اگر بد نگردد باز هم زندگی نداریم. ولی امام صادق(ع) می فرماید: در هر نفسی هزاران نعمت در کار است (نه دو نعمت) زیرا برگ، در نفس کشیدن انسان سهم دارد. اگر گیاهان کربن ها را تبدیل به اکسیژن نکنند چگونه نفس بکشیم؟ بلکه در هر نفسی نهنگ های دریا شریکند زیرا هر شبانه روز میلیون ها حیوان ریز و درشت در اقیانوس ها می میرند که اگر نهنگ ها آن ها را نبلعند و دریاها را پاکسازی نکنند آبها بدبو و فاسد می شوند و اگر آب ها فاسد شود تنفس برای انسان مشکل خواهد شد. توجه می کنید که برای یک نفس کشیدن ما هم برگ درختان و هم نهنگ اقیانوس ها باید همکاری کنند، حیف که ما از اسرار هستی غافلیم! در اسلام فکر در طبیعت بزرگترین عبادتهاست، فکر در خاک و آب و آسمان و گیاهان، ولی در نماز مقدار و شیوه بهره گیری از طبیعت محدود است، مردان حق ندارد هنگام نماز از طلا و ابریشم استفاده کنند، پوشیدن لباس تکبر با تواضع در درگاه خداوند سازگار نیست. خوردن و آشامیدن هنگام نماز با روح عبادت سازگار نیست، سجده بر

زمین خاکی عبادت است ولی در سجده بر خوردنی ها و آشامیدنی ها، شکم پرستی مطرح است به خداپرستی، توجه به طبیعت صحیح است نه غرق در طبیعت شدن، طبیعت آیه و علامت و فلش برای عبور است نه توقفگاه و غرقاب، آب دریا برای آن است که کشتی روی آن حمل شود نه آنکه آب در داخل کشتی وارد شود تا همه را غرق کند، خورشید برای آن است که انسان از نورش بهره گیرد نه آنکه به نورش خیره شود تا کور گردد.

ب - نماز و یاد شهداء

بهترین چیزی که سجده بر آن سفارش شده خاک کربلا و تربت امام حسین(ع) است.

امام صادق(ع) هنگام سجده پیشانی را بر خاک کربلا می گذاشت.^۱ برای همراه داشتن تسبیح تربت امام حسین(ع) نیز روایاتی وارد شده است^۲ تا آنجا که همراه داشتن آن مثل گفتن سبحان الله است و سجده بر مهر آن سبب کنار رفتن پرده ها و قرب بیشتر به ذات مقدس اوست.

ج - نماز و ادب

کسی که صدای اذان را بشنود و بی تفاوت باشد نسبت به نماز یک نوع بی ادبی کرده است. در اسلام به ما سفارش شده که در نماز با ادب بایستیم، دست ها روی ران ها، بدن آرام، نگاه ها به محل سجده، لباسها نو و تمیز، همراه با بوی خوش و معطر باشد و اگر با جماعت هستیم از سایرین جلو و عقب نیفتیم و خود را هماهنگ دیگران و مردم

۱ - وسائل، جلد ۳، ص ۶۰۸

۲ - وسائل، جلد ۳، ص ۶۰۸

کنیم، مقام امام نگهداریم، قبل از او کاری را انجام ندهیم به رکوع و سجود نرویم و بهتر است حتی قبل از کلام امام، ذکر نماز را به زبان جاری نکنیم. به رکوع و سجود نرویم و بهتر است حتی قبل از کلام امام، ذکر نماز را به زبان جاری نکنیم. مجموعه این دستور العمل روحیه ادب و اطاعت را در انسان تقویت می کند، آن هم ادبی بر اساس ارزشهایی چون: شناخت، محبت، تواضع و ادب در برابر کسی که اهلیت دارد، نه تملق، نه خود باختگی، نه وارداتی، نه تشریفاتی و نه متملقانه و بی محتوا. در حدیث است: کسی که سجده نماز را با سرعت انجام می داد حضرت رسول(ص) فرمود: گویا کلاغی نوک به زمین می زند. - نماز و روح بزرگ

انسان در نماز خداوندی را حمد و سپاس می کند که تمام هستی را تربیت می کند. سرچشمه تمام رحمت ها و برکات است و مالک روز قیامت است کسی که حمد و ثنای خود را نثار این وجود مقدس کند هرگز حاضر نیست در برابر قدرت ناچیزی ستایش کند.

آثار عمیق نماز بر زندگی فردی و اجتماعی:

این است نماز که باید آن را سرود توحید و یکتاپرستی، سرود حفظ شخصیت انسان، سرود پاکی و فضیلت و سرود صلح و صفا با همه ی بندگان نیکوکار خدا نامید.

سرودی که همه ی مسلمانان روزی ۵ بار باید بخوانند تا :

▪ یاد خدا و ملکات عالی انسان همواره در آن ها زنده بماند.

▪ از انحراف از راه راست، مصون بمانند.

▪ از آلودگی به شرک در امان باشند.

▪ از خود باختگی در برابر زیبایی ها مصون باشند.

▪ از مرعوب شدن در برابر قدرت های خودکامه مصون باشند.

▪ از ناسازگاری با بندگان نیکوکار خدا جدا باشند و از مفسد دیگر روحی مصون بمانند.

درست مانند سرودی که سربازان، صبح و شام می خوانند تا روح سلحشوری در آنان

زنده بماند، یا سرودی که پیشاهنگان می خوانند تا روح نیکوکاری در آنان تقویت شود

«اقم الصلوه ُ تنهی عن الفحشاءِ و المنکر و لذكر الله اکبر الله يعلم ما تصنعون»

"عنکبوت، ۴۵"

▪ نماز به آدمی نشاط معنوی خاص می دهد و از پژمردگی و افسردگی جلوگیری می

کند

● نماز و اهمیت آن

«نماز در همه ی ادیان بوده است»»

قبل از حضرت محمد (ص) در آئین حضرت عیسی (ع) هم نماز بوده است قرآن کریم از زبان او نقل می کند که خداوند مرا به نماز سفارش کرده است: «وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ» و قبل از موسای کلیم (ع) بوده که خداوند به او خطاب می کند: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي» و قبل از موسی پدر زن او حضرت شعیب بوده است که نماز بر پا داشته است: «يَا شُعَيْبُ أَصَلَّاتُكَ تَأْمُرُكَ» و قبل از همه ی آن ها ابراهیم خلیل (ع) بوده که از خداوند برای خود و ذریه اش توفیق اقامه ی نماز را خواسته است: «رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي».

واین لقمان حکیم است که به فرزندش می گوید:

«يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ»

پسر من نماز را به پا دار و امر به معروف و نهی از منکر بکن

جالب آن است که معمولاً در کنار نماز سفارش به زکات می شود ولی از آنجا که نوجوان معمولاً پول ندارد، در این آیه در کنار نماز به جای زکات و مالیات به امر به معروف و نهی از منکر سفارش شده است.

منابع :

۱- قرآن کریم - سوره عنکبوت - آیه ۴۶

۲- قرآن کریم - سوره نساء - آیه ۷۱

کتاب وسائل - جلد ۳ - ص ۶۰۸